

In het maartnummer van *Geografie* haakte Ton van Rietbergen in op de actuele discussie over de zin en onzin van ontwikkelingssamenwerking. We vroegen hem te reageren op het onlangs verschenen WRR-rapport: *Ontwikkelingssamenwerking: minder pretentie, meer ambitie*.

De maatschappelijke context en de WRR

Het is een verwarrende tijd voor de ontwikkelingswereld. Aan de ene kant wordt er breed getwijfeld aan de zin van de hulp en pleiten de Zambiaanse econoom Dambisa Moyo en haar Nederlandse epigoon Arend-Jan Boekenstijn onomwonden voor afschaffing van de ontwikkelingssamenwerking. De hulp zou volgens hen eerder een deel van het probleem zijn dan de oplossing (zie *Geografie* maart).

Tegelijkertijd trok Nederland, onder leiding van de onvermijdelijke BN'ers, weer massaal de beurs voor Haïti. Het was boeiend om Dirk Scheringa in zijn oude professie van geldklopper te zien maar nu voor 'het goede doel'.

Maar is het wel goed dat op elke straathoek iemand bezig was gelden te verwerven voor Haïti? Marcia Luyten, econoom, cultuurhistoricus en ervaringsdeskundige, was daar in *NRC Handelsblad* van 23 januari duidelijk over. Haïti kent al sinds jaar en dag de hoogste hulpverlenerdichtheid ter wereld maar hoort nog steeds tot de armste landen ter wereld. Grotendeels veroorzaakt doordat de lokale elite zich vooral bekommert om de eigen portemonnee.

Dit alles en veel meer staat in het 352 pagina's dikke rapport *Minder pretentie, meer ambitie* van de WRR. Een rapport dat – op de minister en een aantal ontwikkelingsorganisaties na – opvallend goed is ontvangen. Al plaatst ook filosoof Hans Achterhuis in *NRC Handelsblad* van 23 januari enige kritische kanttekeningen. Hij hekelt vooral het a-historische karakter van het rapport, want ook in het begin van de jaren zestig werden er felle debatten rond de zin en onzin van ontwikkelingshulp gevoerd. Namen als Wertheim,

Huizer, Pronk en wellicht zelfs alle afhankelijkheids (*dependencia*) denkers zijn daar onlosmakelijk mee verbonden.

Toch oogt de WRR-studie buitengewoon compleet. Maar liefst driehonderd alom gerespecteerde deskundigen zijn geïnterviewd en ook nog honderdvijftig mensen 'in het veld'. Een omvangrijke literatuurlijst completeert het rapport. Een tikje jaloers constateer ik in elk geval dat een dergelijke studie binnen de muren van de universiteit door gebrek aan tijd en fondsen niet mogelijk was geweest.

Nieuwe zakelijkheid

Met de val van het kabinet is de discussie over het rapport in een stroomversnelling

Ontwikkelingshulp is altijd al een onderwerp van discussie geweest. Hier demonstreert de Sjaloomgroep in Den Haag voor meer ontwikkelingshulp (1967). Ze zijn met spandoeken onderweg naar de staatssecretaris van Financien en dragen enveloppen met tien gulden bijdrage voor ontwikkelingshulp.

geraakt. Aanvankelijk werd vooral gereageerd op de inhoud van het rapport (waar zitten de hiaten, wat zijn de voor- en nadelen van een specifieke Nederlandse hulporganisatie, naar Amerikaans model NL-AID gedoopt). Nu moet er versneld worden nagedacht over de vraag of er wel een nieuwe minister voor Ontwikkelingssamenwerking (OS) moet komen. De naam van het departement moet in ieder geval veranderen, vindt de WRR, want gezien de ongelijkwaardige relatie tussen de twee partijen dekt de vroegere naam 'ontwikkelingshulp' de lading beter dan 'ontwikkelingssamenwerking'.

Deze nieuwe zakelijkheid, al zou je het ook arrogantie kunnen noemen, kom je in het hele rapport tegen en deed me denken aan een artikel dat Roeland Muskens ooit voor *de Volkskrant* schreef. Hij zag in tegenstelling tot veel ontwikkelingsorganisaties niet alleen hongerende kinderen en corrupte politici in Afrika maar ook snel stijgende beurskoersen (bijvoorbeeld ruim boven de 50% in 2007) en enorm veel dynamiek. Ontwikkelingssamenwerking kan in zijn ogen wel een rol spelen bij het creëren van voorwaarden, maar de echte ontwikkeling moet van ondernemers komen. In de westerse wereld brengen de succesvolle zakenlieden enige welvaart en gaan de zwakke failliet, maar tot zijn verbazing gelden zulke wijsheden in Afrika niet. Zo kreeg hij over zijn Afrikaanse beleggingen stevast te horen dat 'deze vooral de elite ten

goede kwamen' en dat hij met zijn activiteiten 'kinderarbeid stimuleerde'. Verontwaardigd vroeg hij zich dan ook af waarom in Afrika alles houtje-touwtje macrobiotisch en kleinschalig moet, en andere economische activiteiten of werkwijzen als uitbuiting en neokolonialisme worden weggezet.

Debat

Na ruim dertig jaar betrekkelijke stilte en algemene consensus dat ontwikkelingsamenwerking goed is voor alles en iedereen, is het debat weer helemaal terug en dat is een goede zaak. Open discussies zonder heilige huisjes zijn ook voor de ontwikkelingswereld het best. Al zullen velen hierin enkel een aantrekkelijke mogelijkheid zien om bezuinigingen te realiseren of hun ideologisch gelijk te halen. Zinnig is dat ontwikkelingsorganisaties, die net als andere specialisten aan enige bedrijfsblindheid zijn gaan leiden, weer verantwoordelijkheid moeten afdragen. En een grotere inbreng van lokale economische partijen lijkt sowieso een goede zaak. Het doorwrochte WRR-rapport biedt daartoe voldoende aanknopingspunten. De geringere pretenties waarop het rapport aandringt lijken me ook positief. Immers: nog geen eeuw geleden mochten vrouwen in de westerse wereld niet stemmen en waren gezinnen van tien of meer geen uitzondering. •

In reactie op het WRR-rapport over OS formuleert Annelies Zoomers elf stellingen over de toekomst van ontwikkelingsamenwerking.

Ontwikkelingssamenwerking in het post-Koenders tijdperk

Het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid *Minder pretentie, meer ambitie*. *Ontwikkelingshulp die verschil maakt* is in het algemeen goed ontvangen. Voor- en tegenstanders uitten hun waardering voor de uitgebreide analyse van veertig jaar OS.

Critici wijzen vooral op hiaten, zoals weinig aandacht voor politiek-culturele dimensies en *gender*. Een belangrijk kritiekpunt betreft de stelling van de WRR dat de afspraak 0,7% van het BNP te besteden aan OS moet worden losgelaten, en de suggestie dat er een tegenstelling zou bestaan tussen ontwikkeling (economische sectoren) en armoedebestrijding (sociale sectoren).

De WRR kiest voor een tweesporenbeleid. Enerzijds adviseert de raad om in een beperkt aantal landen (het rapport heeft het over tien) door te gaan met ontwikkelingshulp via NL-AID-kantoren, die een landenspecifiek beleid voeren en optimaal gebruikmaken van Nederlandse expertise. Anderzijds pleit de WRR voor een verbreding van de ontwikkelingsagenda, in de zin dat het ontwikkelingsbeleid wordt verbonden met *global issues* als handel, migratie en klimaat.

Het idee van lokale NL-AID-kantoren is sterk bekritiseerd, maar veel partijen staan achter een breed ontwikkelingsbeleid en een landenspecifieke aanpak. Verder is er weinig discussie over de stelling van de WRR dat handelen vanuit 'verlicht eigenbelang' niet per definitie haaks staat op de Millenniumdoelstellingen.

Terwijl de meeste geleidingen hun zegje hebben gedaan (zie www.thebrokeronline.eu) is het wachten nu op een officiële reactie van

uit het ministerie voor Buitenlandse Zaken. Door het vertrek van minister Koenders is echter een gat ontstaan. De discussie die zich nu opdringt is of er ruimte is voor een nieuwe minister voor Ontwikkelingssamenwerking en zo ja, hoe diens portefeuille er dan uitziet.

Elf stellingen

Als bijdrage aan de discussie over de toekomst van ontwikkelingsamenwerking formuleer ik elf stellingen.

1 Er is behoefte aan een innovatief en breed ontwikkelingsbeleid. Om deze nieuwe vorm van internationale ontwikkeling handen en voeten te geven en te garanderen dat een bijdrage wordt geleverd aan globale armoedebestrijding is een minister voor Ontwikkelingssamenwerking op dit moment onontbeerlijk.

2 Armoede is niet het resultaat van falend ontwikkelingsbeleid, maar een direct gevolg van *mainstream* beleid. Veel aandacht was tot nu toe gericht op snelle economische groei, via het aantrekken van directe buitenlandse investeringen, zonder dat de lokale gemeenschap voldoende invloed kon uitoefenen (decentralisatie, zwak bestuur). De privatisering van natuurlijke hulpbronnen heeft vaak geleid tot uitsluiting en duurzaamheidsproblemen. Een kritische evaluatie van de gevolgen van neoliberal beleid kan in dit verband nuttiger zijn dan een evaluatie van veertig jaar ontwikkelingsbeleid.

